

Жељко Бјелајац*

Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад

Јоко Драгојловић**

Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад

УЛОГА И ЗНАЧАЈ ВАНКРИВИЧНИХ СУБЈЕКТА У САВРЕМЕНОЈ ПОЛИТИЦИ СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА

Сажетак

У последње време како у свету тако и код нас бележи се константан пораст криминалитета. Ова појава се донекле може оправдати снажним друштвеним променама које су захватиле глобално друштво. У том смислу, пораст криминалитета свакако утиче на сигурност и безбедност сваког појединца, односно доприноси осећају несигурности, страха, стрепње. Безбедност је једна од основних људских потреба и у хијерархији људских потреба она се налази на другом месту, одмах након физиолошких потреба (храна, вода, ваздух). Како је безбедност једна од основних људских потреба уз њу неодојиво иде и унапређење вредности појединца, нација, а самим тим и афирмација глобалних вредности које морају несметано да се развијају, испољавају и унапређују. Међутим, стопе криминалитета у друштву указују на огромне размере те је стога неопходно предузе-

---

* Редовни професор

** Асистент

ти низ мера у циљу његовог сузбијања. Стога у овом раду аутори ће анализирати која је улога и значај ванкривичних субјеката у савременој политици сузбијања криминалитета. Предмет овог истраживања је улога медија, науке, породице и школа у савременој политици сузбијања криминалитета.

Кључне речи: криминалитет, организовани криминалитет, ванкривични субјекти, политика сузбијања криминалитета.

1. КРАТАК ОСВРТ НА СТАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

У последње време како у свету тако и код нас бележи се константан пораст криминалитета. Ова појава се донекле може оправдати снажним друштвеним променама које су захватиле глобално друштво. Наиме, промене у друштву, култури, светској економији, као и успостављање глобалних вредности, поред бројних предности, за собом повлачи и низ негативних појава. Те негативне појаве огледају се у новим облицима криминалитета, односно у појави транснационалног организованог криминалитета. Као антидруштвена појава, организовани криминалитет, има изузетну инвентивност и способност, да ствара и користи услове за инфилтрирање у легалне структуре друштва, вешто се адаптирајући на конкретну друштвенополитичку и економску ситуацију, и то не само у националним, него и у наднационалним оквирима.¹

Научнотехнолошки развитак, упоредо са тим што је покренуо снаге које интегришу нашу планету у циљу квалитетнијег живота њених становника, створио је услове и омогућио претпоставке, појединцима са „друге стране закона“, да искористе одређене иновације у сврху организовања и вршења криминалних делатности. Заправо, дошли смо до евидентног парадокса или боље рећи раскорака у развоју друштва, у којем наша свакидашњица обилује низом контрадикторности. С једне стране имамо импозантан помак у цивилизацијском и научнотехнолошком погледу, до неслућених размера, а с друге стране имамо најмрачније и

1) Жељко Бјелајац, „Медији, супкултура и криминалитет у савременом друштву“, *Култура пописа*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 27/2015, стр. 122.

најбизарније појаве као продукт организованих криминалних активности, превасходно мотивисаних економским разлозима.²

Пораст криминалитета свакако утиче на сигурност и безбедност сваког појединца, односно доприноси осећају несигурности, страха, стрепње. Безбедност је једна од основних људских потреба³ и у хијерархији људских потреба она се налази на другом месту, одмах након физиолошких потреба (храна, вода, ваздух). Како је безбедност једна од основних људских потреба уз њу неодојиво иде и унапређење вредности појединца, нација, а самим тим и афирмација глобалних вредности које морају несметано да се развијају, испољавају и унапређују. Међутим, стопе криминалитета у друштву указују на огромне размере те је стога неопходно предузети низ мера у циљу његовог сузбијања.

2. МЕДИЈИ И КРИМИНАЛИТЕТ

Живот човека у савременом друштву одликује постојање сложене и многоструке поделе рада, па је и његова самосвест само мањим делом утемељена на непосредном искуству, а већим делом почива на информацијама које дели са осталим припадницима заједнице. Филозофи зато кажу да савремени човек живи у свету који познаје углавном „из друге руке“, посредством медија, а не на основу властитог непосредног искуства. Као да и овде важи она класична Русоова максима да се човек рађа слободан, али да је свуда у ланцима.⁴ Однос према спољном свету и према самом себи све се више остварује посредством масовних средстава комуникације.

Масовни медији су општи назив за преноснике информација, односно средстава комуникације различите техничке и функционалне садржине (радио и телевизија, новине, филмови, часописи и друга штампа), настали за потребе масовног друштва. У питању је разноврсна и масовна структура техничке, организационе и кадровске природе и потенцијала информисања, пропаганде и

---

2) Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет - империја зла*, Правни факултет за привреду и правосудје у Новом Саду, Нови Сад, 2013, стр. 26.

3) Више у: Јоко Драгојловић, Младен Ђеранић, „Потребе за безбедношћу и сигурношћу у хијерархији људских потреба“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 28/2015, стр. 291-300.

4) Биљана Продовић, „Утицај медија на ставове и понашање човека-медији и морална паника“, у зборнику: *Криза и перспективе знања науке* (приредила: Бојана Димитријевић), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2012, стр. 380-390.

других видова комуникације у савременом свету, чије су просторне могућности и доступности утицаја практично неограничене.⁵

Медији, односно медијски садржаји доприносе да појединац одреди себе и своје понашање у односу на друге – онако како су они медијски представљени. Тако медији помажу да појединац позиционира и одреди себе у односу на друге и боље се оријентише у стварним друштвеним ситуацијама. Другим речима, начин на који ћемо играти своју друштвену улогу и на који реализујемо себе, делом је зависан од грађе добијене из медија.⁶

Средства масовног комуницирања имају свој утицај и на мишљења, ставове, систем вредности, стил живота, и понашање публике. У том смислу, питање које се поставља није да ли медији делују или не делују; питање је колико и како делују на свест и понашање.⁷

Када је реч о утицају медија на криминалитет односно на појаву криминалитета у теорији постоје различита становишта која се крећу од оних који сматрају да медији подстичу појаву криминалитета и који наводе да медији представљају криминогени фактор, до оних који наводе да је улога медија у превенцији криминалитета јако велика.

С једне стране, објективно извештавање делује позитивно, док с друге стране, са сензационалистичким пристуом неком догађају, медији могу негативно утицати на могућности друштва да се успешно бори против криминалитета, чиме се друштво нехотице ставља у инфериоран положај. У ери глобализације криминала, примарне опасности по модерно друштво, *mass* медији би требали да „играју“ једну од водећих улога у домену политике сузбијања криминалитета. Међутим, њихов допринос ће бити контрапродуктиван уколико и даље промовишу романтизоване медијске слике криминалаца.⁸

Медији, али и новинари као неизоставни део медија представљају „очи и уши“ јавности. Као свевидећи адвокат народа, требало би да пазе и воде рачуна о људима који им верују. Међу-

---

5) Мило Бошковић, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2006, стр. 222-223.

6) Биљана Продовић, „Утицај медија на ставове и понашање човека - медији и морална паника“, у зборнику: *Криза и перспективе знања науке* (приредио: Бојана Димитријевић), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2012, стр. 380-390.

7) Фирдус Цинић, Љиљана Бачевић, *Масовно комуницирање у СР Србији*, БИГЗ, Београд, 1997, стр. 211-212.

8) Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2015, стр. 352.

тим... Средства масовних комуникација, у непрестаној трци за сензационализмом, не либе се објављивања злочина међу малолетницима, иако упознати са чињеницом да у великој мери утичу на развијање свести малолетника, на садржај њихових мисли и у крајњем случају на њихова криминална дела презентовањем садржаја који су препуни злочина, криминала и крви. Такође, деца проводе доста времена у гледању телевизијских програма, тако да, желели ми то или не, поједине сцене остају у њиховој подсвести. Гледање вестерн филмова, трилера и читање крими романа, онога што се некада звало шунд, изазива у младима потребу опонашања јунака из филмова и романа.⁹

Као штетни садржаји које се појављују и медијима односно садржаји који подстрекавају појаву криминалитета обично се наводе:¹⁰

- криминални садржаји који до краја приказују радњу извршења;
- сензационалистичко писање које изазива непотребан страх код конзумента;
- изношење детаља који могу да ометају истрагу;
- необзирање на претпоставку невиности – осумњичени се унапред оглашава кривим
- задирање у приватни живот лица;
- порнографски садржаји доступни деци и
- садржаји намењени најмлађима у којима доминира насиље.

Међутим објективно информисање јавности о појавама делинквенције и криминалитета у средствима јавног информисања битно утиче и на позитивне представе, формирање ставова јавног мњења и, самим тим, на ефекте друштвене реакције у области спречавања и сузбијања криминалитета. Због тога је њихов задатак „објективно информисање о криминалном феномену“, а њихова важна улога да пренесу информације које би давала одређена стручна тела и органи (полиција и тужилаштва нпр.) у погледу начина заштите грађана од одређених кривичних дела.¹¹

9) Јелена Ристевски, *Утицај медија на малолетничку делинквенцију у Србији*, <http://www.stetoskop.info/Uticaj-mediја-na-maloletnicku-delikvenciju-u-Srbiji-4663-s1-content.htm>, (10.01.2016.)

10 Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Досије, Београд, 2007, стр. 170.

11 Зоран Стојановић, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 1991, стр. 95.

3. НАУКА И КРИМИНАЛИТЕТ

Важност научних института и развијена академска заједница у једној држави, један је од предуслова да се то друштво успешно супростави криминалитету.¹² Наука мора да пружи знање студентима, полицајцима и свима који учествују у декриминализацији друштва, како да обезбеде непосредно и одрживо сузбијање злочина, односно како да боље примене науку и технику у контексту разумевања проблема криминала, те развију делотворне стратегије за његову превенцију и повећају вероватноћу за откривање и хапшење учинилаца кривичних дела. У том правцу, квалитетно и осмишљено програмирање и реализовање превенције криминалитета, претходно је условљено студиозним научним истраживањем и проучавањем, те утврђивањем и применом научних принципа за контролу криминала као комплексног глобалног феномена.

Научни прилаз превенцији криминалитета захтева утврђивање стратегије у супростављању криминалитету која треба да се заснива на актуелној криминалној политици у друштву. Научна истраживања у оквиру превенције криминалитета имају, пре свега, за циљ да доведу до промена у криминално-политичке стратегије која би тежиште супростављања са репресије требало да пренесе на подручје превенције криминалитета. Научна истраживања у овој сфери требало би да доведу до неопходних промена у нормативном, организационом, стручно-професионалном и функционалном смислу појединих државних органа, у смислу што потпунијег усвајања превентивног метода супростављања криминалитету, него што је то сада случај.¹³ Развијање способности примене научних принципа за контролу криминала, један је од стратешких задатака у развоју политике сузбијања криминалитета. Међутим, тај задатак није једноставан и лак, јер се односи на сложена питања: имплементације, свеобухватног сагледавања потенцијалних утицаја планираних иницијатива за смањење криминала и уопште на генерисање више иновативних предлога за сузбијање ове опасне друштвене појаве. У том правцу међу научницима се и даље воде диферентне расправе.

12) Едина Бећиревић, „Ванкривични субјекти политике сузбијања криминалитета – Дио IV“, у: Мирсад Абазовић, и др., *Политика сузбијања криминалитета*, Универзитет ААБ, Приштина, Универзитет у Сарајеву – Факултет криминалистичких наука, Сарајево/Приштина, 2006, стр. 103.

13) Владимир Кривокапић, *Превенција криминалитета*, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 2006, стр. 218.

Улогу науке у превенцији криминалитета, можда треба представити на једноставан начин. На превенцију криминалитета се може утицати кроз едукацију, наставу, истраживања, анализе јавне политике, али и кроз ширење информација које су засноване на доказима о смањењу криминала. Наука мора сагледавати феномен криминалитета, кроз мултидисциплинаран приступ, ослањајући се на експертизе психологије, криминологије, криминалистике, социологије, судске медицине, статистике, математике, биологије, географије, па чак и архитектуре¹⁴, и других наука, чија сазнања могу да подстакну превенцију и допринесу смањењу криминалитета.

4. ПОРОДИЦА И КРИМИНАЛИТЕТ

„Постојање здраве и посвећене породице предуслов је постојања здравог и напредног друштва“.¹⁵ Породица је темељни фактор развоја, младе, здраве, друштвено одговорне, социјално-прихваћене и отпорне личности. Сви чланови породице налазе се под сталним и разноврсним утицајима како социопсихолошким тако и биолошко-репродуктивним, економским и правним. Проф. др Зорица Кубуровић када говори о породици и њеном утицају на своје чланове каже: „Свако сматра да је породица примарна и незамењива у формирању личности и да под тим темељима постоји и опстаје све што има везе с човеком и друштвом. Породица има моћ, још увек, да врши селекцију информација и да их прилагођава и живи по неком властитом кључу“¹⁶ Када појемо од дефиниције у праву која говори о породици као „основној јединици друштва, у којој супружници, деца, ванбрачни партнери и остали сродници, живећи у заједници живота, стварају природне и правом утврђене услове за развој и благостање свих чланова породице, а посебно деце“¹⁷ приоритетно се намеће закључак о снази и утицају породице на нормално и социолошки прихватљиво понашање свих њених чланова и њен позитиван утицај на здраво

14) Више у: Жељко Бјелајац, „Архитектура у функцији превенције криминалитета - однос између физичког окружења и криминалитета“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 28/2015, стр. 157-168.

15) Милан Почуча, Небојша Шаркић, *Породично право и породичноправна заштита*, Правни факултет Универзитета Унион и ЈП Службени гласник, Београд, 2011, стр. 61.

16) Зорица Кубуровић, „Религија и млади“, *Религија и толеранција*, ЦЕИР, Нови Сад, вол. 7, бр. 12/2008, стр. 217-233.

17) Милан Почуча, *Породично право*, Правни факултет Универзитета Привредна академија, Нови Сад, 2010, стр. 42.

одростање деце и њихов правилан развој као личности. Породицу можемо поделити на функционалну и дисфункционалну. Функционалну породицу детерминишу: љубав, топлина, сигурност, поверење, заштита, нежност, помоћ, подршка, разумевање, саветовање, објашњавање, толеранција, васпитно вођење, сарадња, припадност, материјални и социјални статус, идентитет, уважавање, самоуважавање. Дисфункционалну породицу одређује и карактерише: недостатак љубави, несигурност, одбаченост, пресија, агресивност, притисак, напетост, непријатност, безвољност, апатија, негативизам, бежање у деликтне групе, проституција, како одраслих чланова породице, тако и дечија проституција.¹⁸

Код дисфункционалних породица, поремећени су и елементарни обрасци цивилизованих интерперсоналних комуникација, са искљученошћу емоционалних веза и међусобне привржености. У таквим породицама влада конфузност и дезорганизованост, а основни системи вредности су неусклађени и губе на значају. Међусобни конфликти постају до те мере изражени, да постају хронични облици са којима се живи и функционише у специфичној патолошкој равнотежи.

Из оваквих одређења породице логично произилази да здрава и функционална породица спречава у корену настанак предуслова који воде поједине чланове у девијантно или у крајњем случају ризично понашање. При томе је снажно изражен утицај одраслих особа у породици, као ипак посебној друштвеној групи, повезаној чињеницом сродства и у великој мери затвореној према друштву, осталим друштвеним групама и социолошким појавама, према деци. Такође, дечије одрастање у породици, прати низ специфичности. Неке се огледају кроз:

- учење од старијих;
- прихватање ауторитета родитеља, његових ставова;
- немогућност остварења социјалних контаката ван породице без сагласности;
- материјалну зависност од породице;

18) Проф. др Александар Милић, психолог и психијатар, поред датих дефиниција породице, пишући о поремећајима у понашању унутар породице наводи да је „у центру свих догађања, поред бројних фактора, личност и њена интеракција са социјалном средином која резултира повољним и/или неповољним животним ситуацијама. Социјална средина (социјални миље) делује на развој личности: физичке конституције, способности, темперамента, карактера, потреба, интереса, схватања и ставова. Структура личности је производ деловања бројних фактора фамилиогенетских, социјалних (породице, школе, медија...)“; Александар Милић, *Етиологија насиља у породици као фактор основне превенције*, Приручник за поступање субјеката заштите, Гендер центар – центар за једнакост и равноправност полова, Бања Лука, 2008, стр. 29-30.

- природна ограничења условљена чињеницом физичке и психичке незрелости.

Јасно произилази да здрава и функционална породица кроз међусобну љубав, разумевање, узајамно помагање, поштовање, превентивно утиче на правилно формирање мишљења и односа свих њених чланова према многим животним ситуацијама, биле оне повољне или неповољне. Исто тако дисфункционална породица коју карактерише одсуство било каквог саосећања, љубави, пажње, међусобне брига и одговорности за здравље, живот, личну безбедност и нормалан развој деце значајно подстиче настанак разних облика девијантног понашања.¹⁹

У лонгитудиналној студији амерички истраживачи су проучавали утицај брачног насиља родитеља, као и изложености физичком и сексуалном злостављању у детињству на криминалитет. Резултати су показали да сексуално злостављање девојчица у детињству представља најзначајнији фактор ризика за насилнички и ненасилнички криминалитет жена.²⁰ Имајући у виду наведено данас се све више говори о могућностима адекватне заштите емоционалног живота деце, јер прикривени проблеми у емотивном животу деце, могу се одразити негативно и резултатом одређених асоцијалних понашања. Посебно је критичан период адолесценције. Сведоци смо да „адолесцентна култура насиља“, посебно осваја и прима се на неприлагођене и неприхваћене дечаке и девојчице, који не испољавају, већ крију и суздржавају емоцију. Тај тињајући страх, са лебдећим питањима, како ће их неко разумети и како ће бити прихваћени, између осталог, за последицу има употребу алкохола и наркотичких средстава, анксиозност, депресију, одбојност према школи, али и оно најтрагичније, повишену стопу самоубиства, или улазак у криминалне кругове и бављење криминалом.

Дакле, породица је друштвена средина у којој се одвија примарни процес васпитања и социјализације личности у којој се стичу прва и основна морална и естетска начела, интелектуалне предиспозиције, радне навике и социјална функција уопште.²¹

19) Жељко Бјелајац, Милан Почуча, „Место и улога религије и породице у развоју и превенцији проституције“, у зборнику: *Организовани криминалитет изазов XXI века* (приредили: Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић), Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2012, стр. 243-269.

20) Бјелана Кеџман, „Психосоцијална породична патологија и делинквентност“, *Енграми*, Клиника за психијатрију КЦС, Београд, вол. 29, бр. 1-2/2007, стр. 29-39.

21) Мило Бошковић, Милош Марковић, *Криминологија са елементима виктимологије*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2015, стр. 133.

Стога, дисфункционална породица и породица код које пре свега постоји одсуство васпитне функције нужно води, као што смо и напоменули, у криминалне кругове и бављење криминалом.

5. ШКОЛА И КРИМИНАЛИТЕТ

Образовање (латински *educatus, educate, educere* – изнети; *ducere* – водити; едукација) је процес промене личности у жељеном правцу усвајањем различитих садржаја у зависности од узраста и потреба јединке. Образовање укључује и васпитне, поред образовних садржаја. Наравно, најзначајнија образовна институција образовно – васпитног карактера је школа. Стога, школа има централну улогу у социјализацији деце и младих, а самим тим и утиче на превенцију криминалитета. Бројни аутори истичу ову позитивну улогу школе. „Школе могу бити најприкладније институције за редуковање антисоцијалног и криминалног понашања деце, тако што ће промовисати здравље, толеранцију и социјалну одговорност.“²² Овај приступ усмерен је на подизању свести, нарочито међу школском популацијом, о негативним последицама које доноси криминалитет. Родитељи, наставници, и други чланови заједнице, треба да охрабрују младе да се наоружају знањем против овог савременог зла. Знаци упозорења за потенцијалну опасност, на пример од трговаца људима, морају бити на време детектовани. Када су деца у основној и средњој школи са својим наставницима информисани о свим битним аспектима трговине људима²³, они стварају прву линију одбране против трговаца људима у окружењу. У контексту трговине људима, која је овде наведена као карактеристичан пример, едукација подразумева да се ово кривично дело учини „видљивим“, јер недостатак свести омогућава да оно буде невидљиво, тј. да у „тами“ постоји и да напредује.²⁴

Међутим, неопходно је да школе развијају и интерне програме превенције, у којима би препознали ране знаке криминалитета међу школском децом и младима, али исто тако је неопходно

22) Brenda Morrison, „Bullying and Victimization in School: A Restorative Justice Approach“, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Canberra, no. 219/2002, pp. 1-6.

23) Више у: Жељко Бјелајац, Милован Јовановић, „Трговина људским органима – злочин савременог доба“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2014, стр. 269-286.

24) Жељко Бјелајац, *Трговина људима - злочин против човечности*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2014, стр. 378.

да имају спремне реакције и на очигледну појаву криминалитета. Стога се предлаже да ти програми буду четворослојни и да садрже:²⁵

- примарну превенцију;
- рану интервенцију;
- интервенцију;
- ресторативну функцију.

Највећи акценат на прва два нивоа примарне превенције и ране интервенције, усмерени су на адресирање проблема пре него што се они заправо појаве, те на начин одговора на потешкоће које се појављују пре него што постају акутне. Многи аутори сматрају да чак и они млади који су у најризичнијим групама могу имати добробит од оваквих програма који проактивно промовишу опште вредности. Један од примера програма превенције који је дизајниран да изгради толеранцију је програм „Заштитничког понашања“ (енг. *Protective Behaviours*).²⁶

Наравно да родитељи имају примарну улогу у васпитању деце. Међутим ту улогу им перфидно и полако узима један „нови свет“, а то је виртуелни свет интернета, чију сугестибилност на обликовање понашања младих не треба занемарити и потцењивати. Тај виртуелни простот, вешто користе криминалци различитих профила, како би намамљивали потенцијалне жртве. С друге стране, школе су места, која треба да предњаче у употпуњавању празнина у образовању. Наставници у школама треба да преносе практична знања и вештине, те да утичу на креативност деце. Креатори програма по којима се деца различитог узраста образују, морају исте да изместе из прошлог, по много чему превазиђеног времена у садашње време, које је пуно изазова и опасности. Дефинитивно, у том правцу треба прилагодити наставне програме још у основном образовању и усталити, на пример неке предмете као што су „Култура безбедности“ или „Безбедносна

25) Kylie Cann, „Do schools have a role to play in crime prevention?“, Овај чланак је презентован на конференцији „Улога школа у превенцији криминалитета“ коју је организовао Australian Institute of Criminology у сарадњи са Department of Education, Employment and Training, Victoria, and Crime Prevention Victoria, у Мелбурну, 30. септембра – 1. октобра 2002.; Преузето са: Едина Бећиревић, „Ванкривични субјекти политике сузбијања криминалитета – Дио IV“, у: Мирсад Абазовић, и др., *Политика сузбијања криминалитета*, Универзитет ААБ, Приштина, Универзитет у Сарајеву – Факултет криминалистичких наука, Сарајево/Приштина, 2006, стр. 113.

26) Едина Бећиревић, „Ванкривични субјекти политике сузбијања криминалитета – Дио IV“, у: Мирсад Абазовић, и др., *Политика сузбијања криминалитета*, Универзитет ААБ, Приштина, Универзитет у Сарајеву – Факултет криминалистичких наука, Сарајево/Приштина, 2006, стр. 113.

култура“²⁷, где би се континуирано образовали млади о опасностима и ризицима са којима се суочавају у савременом друштву. Школе заправо треба да утичу на будност деце. Утолико пре, јер су различити облици криминалног понашања, између осталог, метастазирали због немара и „успаваности“ друштвене заједнице.

Међу основним задацима које школа треба да оствари јесте оспособљавање ученика за самосталну примену стечених знања у потпуно новим и различитим животним околностима, што у највећој мери подразумева развој стваралачког мишљења. Примена знања у новим ситуацијама и развој стваралачког мишљења јесу основни и трајни циљеви проблемске наставе.²⁸ Ако едукатор може да се повеже са учесницима, онда ће и учесници бити отворенији да приме поруку и да промене свој став или понашање, посматраће едукатора као поуздан извор информација и вероваће у примљене информације.²⁹

Ученици који ће „сутра“ бити одрасли људи и угледни чланови заједнице, са тенденцијом да својој деци и другима преносе стечена знања, морају да се саживе са чињеницом да су потребе за безбедношћу и сигурношћу најелементарније људске потребе. У том смислу, амерички научник *Abraham Maslow* направио је хијерархију људских потреба где истиче да се људске потребе могу сврстати у групе, и да постоји јасна хијерархија између тих група потреба. Нижи нивои потреба се морају задовољити пре него што се активирају потребе виших нивоа. Мословљева хијерархија људских потреба се састоји од пет група потреба, а то су, од најниже до највише, физиолошке потребе, потребе за сигурношћу, потребе за припадношћу, потреба за уважавањем и потреба за самоостварењем.

У том смислу, кроз интерактивну наставу, наставници у школама морају да позиционирају безбедност и заштиту од криминалитета као основну људску потребу, која у хијерархији људских потреба заузима водеће место.

---

27) Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић, „Безбедносна култура у ери глобализације“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 11, бр. 23/2014, стр. 77-99.

28) Александра Мандић, „Интерактивно учење у проблемској настави“, *Образовна технологија*, Центар за менаџмент у образовању, Београд, бр. 3-4/2001, стр. 49-62.

29) Марија Анђелковић, Маријана Глигорић, (и др.), *Трговина људима – приручник за вршњачку едукацију са анализом добрих пракси превентивног едукативних радионица*, АСТРА – Акција против трговине људима, Београд, 2008, стр. 26.

ЛИТЕРАТУРА

- Анђелковић, Марија, Глигорић, Маријана, (и др.), *Трговина људима – приручник за вршњачку едукацију са анализом добрих пракси превентивно едукативних радионица*, АСТРА – Акција против трговине људима, Београд, 2008.
- Бећиревић, Едина, „Ванкривични субјекти политике сузбијања криминалитета – Дио IV“, у: Мирсад Абазовић, и др., *Политика сузбијања криминалитета*, Универзитет ААБ, Приштина, Универзитет у Сарајеву – Факултет криминалистичких наука, Сарајево/Приштина, 2006.
- Бјелајац, Жељко, Зиројевић, Мина „Безбедносна култура у ери глобализације“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 11, бр. 23/2014.
- Бјелајац, Жељко, „Архитектурау функцији превенције криминалитета - однос између физичког окружења и криминалитета“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 28/2015.
- Бјелајац, Жељко, „Медији, супкултура и криминалитет у савременом друштву“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 27/2015.
- Бјелајац, Жељко, Јовановић, Милован, „Трговина људским органима – злочин савременог доба“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2014.
- Бјелајац, Жељко, Почуча, Милан, „Место и улога религије и породице у развоју и превенцији проституције“, у зборнику: *Организовани криминалитет изазов XXI века* (приредили: Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић), Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2012.
- Бјелајац, Жељко, *Организовани криминалитет - империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2013.
- Бјелајац, Жељко, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2015.
- Бјелајац, Жељко, *Трговина људима - злочин против човечности*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2014.
- Бошковић, Мило, Марковић, Милош, *Криминологија са елементима виктимологије*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2015.
- Бошковић, Мило, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2006.

- Драгојловић, Јоко, Ђеранић, Младен, „Потребе за безбедношћу и сигурношћу у хијерархији људских потреба“, *Култура полиса*, Култура – Полис, Нови Сад, Институт за европске студије, Београд, год. 12, бр. 28/2015.
- Игњатовић, Ђорђе, *Криминологија*, Досије, Београд, 2007.
- Кецман, Бојана, „Психосоцијална породична патологија и делинквентност“, *Енграми*, Клиника за психијатрију КЦС, Београд, вол. 29, бр. 1-2/2007.
- Кривокапић, Владимир *Превенција криминалитета*, Факултет криминалистичких наука, Сарајево, 2006.
- Кубуровић, Зорица, „Религија и млади“, *Религија и толеранција*, ЦЕИР, Нови Сад, вол. 7, бр. 12/2008.
- Мандић, Александра, „Интерактивно учење у проблемској настави“, *Образовна технологија*, Центар за менаџмент у образовању, Београд, бр. 3-4/2001.
- Милић, Александар, *Етиологија насиља у породици као фактор основне превенције*, Приручник за поступање субјеката заштите, Гендер центар – центар за једнакост и равноправност полова, Бања Лука, 2008.
- Почуча, Милан, Шаркић, Небојша *Породично право и породично-правна заштита*, Правни факултет Универзитета Унион и ЈП Службени гласник, Београд, 2011.
- Почуча, Милан, *Породично право*, Правни факултет Универзитета Привредна академија, Нови Сад, 2010.
- Продовић, Биљана, „Утицај медија на ставове и понашање човека - медији и морална паника“, у зборнику: *Криза и перспективе знања науке* (приредила: Бојана Димитријевић), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2012.
- Ристевски, Јелена, *Утицај медија на малолетничку делинквенцију у Србији*, <http://www.stetoskop.info/Uticaj-medija-na-maloletnicku-delikvenciju-u-Srbiji-4663-s1-content.htm>, (10.01.2016.)
- Стојановић, Зоран *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 1991.
- Цинић, Фирдус, Бачевић, Љиљана, *Масовно комуницирање у СР Србији*, БИГЗ, Београд, 1997.
- Morrison, Brenda, „Bullying and Victimization in School: A Restorative Justice Approach“, *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, Australian Institute of Criminology, Canberra, no. 219/2002.

Zeljko Bjelajac
Joko Dragojlovic

ROLE AND IMPORTANCE OF NON-CRIMINAL SUBJECTS IN
MODERN CRIME PREVENTION POLICY

Resume

In this paper, the authors analyze the role and importance of non criminal subjects in modern crime prevention policy. Thus, the subject of this research is the role of the media, science, family and schools in the contemporary politics of combating crime. Lately, both globally and in our country, there has been a constant increase in crime. This phenomenon can be partly justified by strong social changes that have affected the global society. In this sense, the increase of criminality affects the safety and security of every individuals, and that contributes to a sense of insecurity, fear and anguish. Safety is a basic human need and in the hierarchy of human needs, it is in second place, right after physiological needs (food, water, air). As security is one of the basic human needs and with her inseparable goes and improvement of values of the individuals, nation, and also the affirmation of global values, which must be able to develop, manifest and promote. However, the crime rate in the society indicate enormous proportions and it is therefore necessary to undertake a series of measures in order to combat it. When we talk about the impact of the media on crime or on the occurrence of crime. In theory there are different views ranging from those who think that the media encourage the emergence of crime, and who state that the media are criminogenic factor, to those who say that the role of the media in crime prevention is very large. However, in one hand, objective reporting on crime and reporting on effective actions of the prosecuting authorities has a positive effect, while on the other hand, with the sensationalistic approach for an some event, the media may negatively affect the social abilities to successfully fight against crime.

When it comes to science and its role in contemporary politics of combating crime, certainly it must be

emphasized that providing knowledge to students, police officers and everyone involved in the decriminalization of society, can greatly contribute to the prevention and consequently to the reduction of crime. Of course, science has to overview the phenomenon of crime, through the multidisciplinary approach, relying on the expertise of psychology, criminology, criminalistics, sociology, forensic medicine, statistics, mathematics, biology, geography, and even architecture, and other sciences, whose findings can encourage prevention and to contribute to the reduction of crime.

The role of the family in the prevention of crime is also very high. In disfunkcional'nyh families, as we noted there is confusion and disorganization, and the basic value systems are uncoordinated and lose their importance. Mutual conflicts become exposed in such a degree that they become chronic forms with which member of society live and work in a specific pathological balance. For this reason, it is stated that dysfunctional family relationships are criminogenic factor and often lead to the occurrence of crime. In contrast, healthy and functional family stops the root of the emergence of the preconditions that lead individual members to the deviant and ultimately criminal behavior.

The school has a central role in the socialization of children and young people and therefore affects crime prevention. Schools should raise awareness about the negative consequences of the crime. Also, parents, teachers, and other members community must encourage young people to arm themselves with knowledge of the dangers posed by different types of crime with one hand, while on the other hand should affect the proper development of personality of children so that they tomorrow can become useful members of society, not social problems, or persons engaged in criminal activity.

Key words: criminality, organized crime, non criminal subjects, crime prevention policy.

---

* Овај рад је примљен 4. фебруара 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. марта 2016. године.